

נוסח לא מתוקן

הכנסת הארבע עשרה
מושב רביעי

פרוטוקול מס' 187
מישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה
שהתקיימה ביום ג', ב' בשבט התשנ"ט, 19.1.1999, בשעה 11:00

נכחו:

חברי הוועדה: היו"ר מרינה סולודקין
נעמי חזן
ענת מאור

מוזמנים:

תא"ל אורית אדאטו, קצינת ח"ן ראשית
אל"מ עינת רון, תובעת צבאית ראשית
רמה לוסקי, מקדמת פרויקטים ברשות לקידום מעמד האישה
עו"ד אליסיה לרנר, היועצת המשפטית, נעמ"ת
עו"ד דפנה הקר, שדולת הנשים בישראל
עמליה וקסמן, רכזת קידום מדיניות וחקיקה, שדולת הנשים
בישראל
עו"ד דליה ישראלי, הלשכה המשפטית, ויצ"ו

מנהלת הוועדה: דנה גורדון

נרשם על-ידי: חבר המתרגמים בע"מ

ס ד ר ה י ם

עלייה בעבירות מין והטרדה מינית בצה"ל

-4504-

עלייה בעבירות מין והטרדה מינית בצה"ל

נעמי חזן: אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה בנושא עבירות מין והטרדות מיניות בצה"ל.

לפני כחודש התפרסם בעיתון "ידיעות אחרונות", דוח קצר לשנת 1998, ומסתבר שחל גידול של 43 אחוזים במספר החיילים ואנשי הקבע שהאשמו בעבירות מין, ובמשך השנה שחלפה הוגשו 23 כתבי אישום בעבירות אלה לעומת 16 כתבי אישום שהוגשו אשתקד. אנחנו מדברים על כתבי אישום ממש בעבירות מין. אני מתארת לעצמי שזה לא כולל בית-דין משמעתי, נזיפות ודברים מהסוג הזה, ולכן נבקש לקבל את הנתונים גם לגבי סך כל מספר התיקים שנפתחו, ואת החלוקה על-פי סוג הטיפול המשפטי בהם.

כידוע לכם הנושא של הטרדות מיניות ועבירות מין בצה"ל זה נושא שהוועדה הזאת מטפלת בו למעלה משש שנים. אני מודה ומתוודה שזה ביוזמתי העיקשת לאורך זמן, גם בוועדת חוץ וביטחון וגם בוועדה לקידום מעמד האישה. אני סבורה שכתוצאה מהלחץ ושיתוף הפעולה, והשילוב של מקל וגדר לאורך השנים, חל שיפור ניכר בהתייחסות של רשויות צה"ל לנושא של הטרדות מיניות בצבא, נעשו מאמצים גם לגבי חינוך, גם לגבי הכנסת הנושא לקורס קצינים בצה"ד 1. הגענו למצב שבשלב ראשון צה"ל פשוט חשב שאין בעיה. אחרי שהוא הודה בעובדה שיש בעיה וחיבת להיות בעיה בנושא הזה, שכן מדובר במסגרת היררכית סגורה, ויש אפשרויות לניצול מרות גם למטרות שאינן ראויות, צה"ל הכיר עובדה שקיימת בעיה והתחיל לטפל וגם עשה כמה יוזמות שלהערכתך הפכו להיות במידה רבה גם מודל לרשויות אזרחיות. למרות כל זאת, עדיין המצב מדאיג בצורה שקשה לתאר אותה.

היינו רוצים היום קודם כל לקבל את הנתונים על מספר התיקים. חבל שלא נמצאים כאן אנשי מצ"ח כי היינו רוצים לראות כמה תלונות הוגשו.

אורית אדאטו: יש לנו את כל הנתונים.

נעמי חזן: מצויין. נרצה גם לשמוע איזה צעדים ננקטו וננקטים.

שאלה אחת ספציפית. לפני שנה בוועדה הזאת הובטח שצה"ל יעשה סרט הדרכה, והיינו רוצים לשמוע מה קורה עם זה ואם אפשר גם לראות את הסרט.

היו"ר מריגה סולודקין: מה אתם חושבים הסיבה לעלייה בעבירות מין.

נעמי חזן: אני גם אשאל מדוע צה"ל מסרב לערוך סקר בנושא הזה, כי בלי נתוני יסוד יש לנו בעיה.

ב-22 בדצמבר, לפני פחות מחודש, כתבתי לשר הביטחון בנושא הזה וטרם קיבלתי תשובה, ואני מתארת לעצמי שהיא תתקבל בימים הקרובים, אבל אולי יש לכם מידע גם על זה.

אורית אדאטו: בהתחלה התבקשו להגיע לכאן אנשי הפרקליט

הצבאי הראשי וקצינת הח"ן הראשית. אלוף-משנה עינת רון היא נציגתו של הפרקליט הצבאי הראשי, ואני קצינת הח"ן הראשית.

נעמי חזן: תמיד קחנ"ר מייצגת את הצבא בנושא הזה, והיינו רוצים לראות פעם אחת את ראש אכ"א, אם לא את הרמטכ"ל.

אורית אדאטו: אני אעביר את המסר ואני מניחה שראש אכ"א לא יתנגד להגיע.

נעמי חזן: נעשה זאת בהזדמנות קרובה. תודה רבה.

עינת רון: לי יש נתונים רק לגבי כתבי אישום כי אנחנו לא אוספים נתונים לגבי דין משמעתי בכל העבירות. גם לגבי עבירות מין, אנחנו לא עושים את זה במיוחד, אלא אנחנו פשוט עושים פילוח של כל העבירות כל שנה. סמים, שימוש בלתי חוקי בנשק ועבירות מין.

בשנת 1997 הוגשו 16 כתבי אישום. בשנת 1998 הוגשו 23 כתבי אישום. זה חוק המספרים הקטנים. זה נראה 43 אחוז, אבל בין 16 ל-23 ההבדל הוא שבעה תיקים. כשאומרים 43 אחוז, זה נשמע נורא. יש לי פה עוד נתון שנראית בו עליה של 86 אחוזים, בסחר בסמים.

עוד הערה אחת לפני קצינת ח"ן ראשית תמסור את הנתונים שיש לה את מספרי תלונות. כשאנחנו מדברים על עבירות מין, על הטרדות מיניות, כתבי האישום שלנו כוללים הטרדות של חיילות ושל חיילים, גם הטרדות של חיילים על-ידי חיילים. צריך לזכור את זה שזאת הטרדה של שני המינים. אין אצלנו הכחנה.

נעמי חזן: מה העבירה החמורה ביותר שיש עליה כתב אישום?

עינת רון: אונס.

נעמי חזן: על-ידי מי שמשרת בקבע או בסדיר?

עינת רון: היה לנו גם וגם. אינוס לפי חוק העונשין.

אורית אדאטו: הוגשו שני כתבי אישום לחיילים בחובה דווקא.

עינת רון: היה גם אחד של רב-סרן בקבע.

אורית אדאטו: חלק מכתבי האישום שמופיעים בשנת 1998, הם תוצר של חקירה ארוכה ופעילות שהיא משנת 1997. כלומר, לא בהכרח זה מדובר על מה שקרה בשנת 1998.

נעמי חזן: בשנים עברו היה יחס הפוך בין דרגת המואשם לבין חומרת העונש. האם הדבר הזה נמשך? אולי תגידי לנו איזה עונשים נגזרו על איזה עבירות, על איזה חיילים ואיזה דרגות.

עינת רון: אין לי חתך. על אינוס מקבלים מאסר בפועל שנמדד בדרך כלל בשנים ולא בחודשים. על

עבירות אחרות, זה לפי צורת ההטרדה ואופיה ונסיבותיה. ככל שאנחנו מדברים יותר על מעשה מגונה שמלווה בכוח, באלמות, בהפעלת כפייה מסויימת, בין אם זה קצין בכיר, זוטרי או חייל, העונש יהיה כמובן מאסר פועל, ושוב, לפי הנסיבות. ככל שאנחנו מדברים על הטרדות שהן מילוליות בעיקרן ויכולות להיות מלוות בנגיעה או שתיים, כלומר אין כאן עניין של הפעלת כוח או כפייה, אלה הן עבירות שהן בדרך כלל אופייניות יותר למפקדים, כי אז אנחנו מעמידים לדין כי אנחנו לא רואים בכלל הפעלת מרות, ניצול מעמד, למרות שיכול להיות שאם זה היה במקום אחר, אולי בכלל לא היו מגישים על זה כתב אישום. שוב, בהתאם לזה ייתכן שלא יהיה כאן מאסר בפועל, אבל בדרך כלל יש כאן פגיעות בדרגה.

נעמי חזן: מה עם התרת חוזים?

עינת רון: זה לא עונש, לא בכית-דין ולא בכית-דין משמעתי, כי העונש הוא משהו שקבוע בחוק. יחד עם זאת, הצבא קבע מדיניות כבר לפני מספר שנים ואנחנו עומדים בה, שכל אדם שהורשע בעבירה שיש בה משום הטרדה מינית, לא חשוב מה הכותרת המשפטית שלה, בין בכית-דין משמעתי ובוודאי בכית-דין, מובא לוועדה להתרת התחייבויות על-מנת שתישקל התרת התחייבותו משירות קבע מיידית. זו המדיניות.

נעמי חזן: כמה חוזים הותרו בשנה האחרונה?

עינת רון: אני לא יודעת.

אורית אדאטו: אני בהחלט מייצגת כאן את הרמטכ"ל שרואה בצה"ל אירגון שבו נורמות ההתנהגות שוללות פגיעה בכבוד האדם, לרבות הטרדה מינית. זאת אומרת, הטרדה מינית היא חלק מההיבט של פגיעה בכבוד האדם. החיילות, וכך גם החיילים, משרתים בשירות חובה ולכן יש למערכת מחוייבות לשמור על שלומן, ביטחונן וכבודן. זה נכון באותה מידה גם לגבי הגברים.

בצה"ל, כמו שאמרה עינת רון, ננקטת מזה שנים, אבל בעיקר בשנתיים האחרונות, מדיניות מחמירה בכל מה שקשור לטיפול בהטרדה המינית, הן בתחום ההסברה, הן באכיפה והן בענישה.

לגבי הסברה, פשוט לרכז ולומר מה הדברים שקיימים. יש מערך הסברה מטעם קח"ר שהופץ לפני כשנה לכלל יחידות הצבא. ראינו אותו כאן, הבאנו אותו כאן לפני הוועדה לקידום מעמד האישה. לשאלתך בנושא הסרט. היום זה יום הצילומים האחרון של הסרט, הוא היה אמור להסתיים בדצמבר, אבל היתה איזושהי בעיה של מזג אוויר, לא שהיום מזג האוויר לא יותר טוב.

נעמי חזן: מזג אוויר? לא ירד גשם.

אורית אדאטו: לא משנה. סוגיות כאלה ואחרות. היום מתקיים יום הצילומים האחרון וזאת גם אחת הסיבות שעוזר קחנ"ר לפרט שהיתה אמורה להיות כאן איננה, כי זה היום האחרון לצילומים והיא נמצאת שם. אני מניחה שהעריכה וכולי תיקח פרק זמן מינימלי, וברגע שזה יהיה מוכן, אנחנו נשמח להציג אותו לוועדה. היו לו

חבלי לידה כמו שאתן מכירות, אבל בסיכומי של דבר הוא מומש בפועל מתקציב זה"ל והוא אכן מחקיים.

היו"ר מרינה סולודקין: אנחנו יכולים לבקש לראות את הסרט בעוד חודש?

אורית אדאטו: אני לא יכולה להתחייב על חודש, כי אני לא יודעת כמה זמן אורכת העריכה. אני לא מכירה את הצד המקצועי. ברגע שהוא יהיה ערוך, ואנחנו נדאג שהוא יהיה ערוך כמה שיותר מהר, אנחנו נשמח להציג אותו. אני אומרת שזה בעצם כלי שיהווה כלי חינוכי לקהל יעד רחב ביותר. זאת אומרת, לא רק לחיילות ולנשים אלא כלי שימש את המפקדים - ותיכף אני אגיד גם למה זה מאוד חשוב - להסברה ביחידות.

מזה שנים אנחנו מקיימים הסברה בבסיסי הטירונות לחיילות שמתגייסות. לכל טירונות אנחנו נותנים גם איגרת שנוגעת בנושא הטרדה מינית. מזה שנתיים אנחנו מקיימים קו פתוח במפקדת קצינת ח"ן ראשית שפועל 24 שעות עם זמינות, עם סטיקרים ביחידות ואפשרות של חיילות לפנות ישירות במידה שלא נמצא מענה אחר. באיגרת יש את כל האפשרויות לאן לפנות וכיצד.

בשנה האחרונה עסקנו גם בהכשרת חוקרי מצ"ח עצמם על-ידי אנשים מקצועיים מהמרכז לנפגעות תקיפה מינית, כדי שתהיה אוריינטציה של טיפול, שזה לא ייחשב כעוד משהו אלא תהיה התמחות מקצועית. קיימנו לפני שבוע וחצי-שבועיים יום עיון לכלל הפרקליטים, מפקדי יחידות מצ"ח וקצינות הח"ן, כולל סדנה, כדי לשפר את הסינרגיה בעבודה המשותפת. ישנה הוראה מקצועית של קחנ"ר שיצאה בשנה האחרונה לקיום הסברה אחת לשנה בכל יחידה, והבקרה על זה תהיה באמצעות ביקורת אכ"א. בפקודת המטכ"ל המעודכנת זה יעוגן כחלק מפקודת מטכ"ל שאחת לשנה חייבים לקיים הסברה, ולכן משמעותו של הסרט יותר גבוהה, כי לצד המערך/שיעור/חוברת הסברה, סרט הוא כלי שכולנו יודעים שהוא בעצם הכלי המשפיע ביותר, זה שזוכרים אותו בצורה הטובה ביותר. אנחנו רואים את זה כאשר היום אנחנו שואלים חיילות בתום שנה לשירות מה הן זוכרות מההסברות בטירונות, אז ההסברה על נסיעה בטרמפים שיש עליה סרט, היא מאוד משמעותית. אין ספק שסרט יהווה כלי הסברה טוב יותר מכל כלי אחר מהכלים הקיימים נכון להיום.

כתחום האכיפה. מתקיימת בחינה עניינית, ואני מניחה שגם שמעתם עליה בתקשורת.

נעמי חזן: את תתני לנו נתונים?

אורית אדאטו: אני אתן נתונים. יכול להיות ששמעו כבר את הדברים שאני אומרת, אבל אני חושבת שכאשר נותנים תמונה, צריך לתת תמונה מקיפה וכוללת, מה עוד שחלק מהדברים לא שמעו.

לגבי האכיפה יש בחינה עניינית של ההשעייה או ההדחה מהתפקיד הן במהלך חקירה או לאחר הגשת כתב אישום, בהתאם לחובת העבירה. פה, לשאלת חכרת הכנסת נעמי חזן, רלוונטי מאוד למפקדים בכירים, ולאחרונה אני חושבת שהיה פרסום די גלוי לגבי מפקד בכיר שהושעה על-ידי הרמטכ"ל מתפקידו למרות שתפקידו מאוד משמעותי ובתקופה מאוד משמעותית.

יש הגשת כתבי אישום לבית-דין כנגד עבירות חמורות, ואני הייתי רוצה לראות דווקא את העליה במספר כתבי האישום כמדיניות, כמדיניות של החמרה בתחום, כאשר יותר הולכים לבית-דין מאשר לדין משמעתי. הליכי השיפוט בדין משמעתי נקבעים תמיד או מתקיימים תמיד בפני קצין שדרגתו אלוף-משנה לפחות ושתי דרגות מעל דרגת הנאשם. החלטה מלפני חודש-חודשיים של הרמטכ"ל אומרת שאם עומד לדין סגן-אלוף, הוא יישפט רק על-ידי אלוף לא על-ידי תת-אלוף למרות שזה עומד קנה המידה של שתי דרגות מעליו. כל קצין או נגד שיורשע בדין משמעתי או בבית-דין מובא על-בסיס חוות דעת פרקליט בפני הוועדה לבחינת המשך שירותו. נתונים לגבי התרות חוזים אנחנו נעביר כי אין לנו אותם כאן. זה הנתון היחיד שחסר לי. הדגש על זה שיחסים ש"בהסכמה", בסוגריים אנחנו כותבים בניצול מעמד בין מפקד לפקודה, מוגדרים כהתנהגות שאינה הולמת ודינם כהטרדה מינית, מה שלא היה נהוג לפני שנים.

אבל נהוג מאוד בצבאות אחרים.

נעמי חזן:

אורית אדאטן: כן. אבל אצלנו זו היתה נורמה שלא עמדו לדין משום שזה היה מקובל. אם היא רוצה והוא רוצה, אז מה הטעם לפגם? ההחלטה היא שיש בהחלט טעם לפגם וזה בהחלט מטופל על-בסיס אותה תפיסה.

בתחום הענישה, זה רמת הענישה, הן בפסקי-הדין והן בדין המשמעתי. צריך לזכור שעצם ההרשעה מובילה בעצם לתהליך המאוד משמעותי של בחינה בוועדה להתרת חוזים. זאת אומרת, יותר מהעונש עצמו שמקבל קצין, וקצין ככל שיהיה בכיר יותר, בדין משמעתי האפשרות להעניש אותו בעונש חמור הולכת ומצטמצמת, כי ככל שהוא בכיר יותר, הדין המשמעתי פחות רלוונטי מבחינתו או הענישה החמורה פחות רלוונטית מבחינתו, אבל עצם זה שהוא מורשע - לא משנה אם הוא קיבל פסק דין קל כזה או אחר לפי שיקול דעת - מוביל אותו לוועדה להתרת חוזים וזה בעצם עיקר הסנקציה.

המדיניות הזו מסתמנת כמתחילה - ואני אומרת את זה בזהירות - להשיג את המטרות. עצם זה שיש יותר מודעות ויש הגברה של המודעות ועליה ברמת הדיווחים. בשנת 1997 ראינו עליה רמת הדיווחים, בשנת 1998 זה כמעט אותו מספר דיווחים עם הבדל מינורי כאשר זה קצת פחות אבל זה ממש לא משמעותי. אני מדברת על רמת הדיווחים של הטרדות מיניות בתחומים שלפני שנים התקבלו כנורמות והיום הן מוקעות. בשנת 1998 יש המשך עליה במודעות, גם הציבורית, גם בצה"ל, גם בקרב המפקדים. הנושא הזה נמצא על סדר היום הצבאי, וחשוב לדעת את זה, והרמטכ"ל - ופה זו מדיניות הרמטכ"ל כפי שנאמרה בצורה הכי ברורה בפורום המטה הכללי - אומר שלדעתו אין מקום ככלל להמשך שירותם במסגרת הצבאית של אנשי קבע שכשלו בעבירות מהסוג הזה, לא כל שכן גם במקרים שבהם הוועדה הגיעה לכלל מסקנה שאין מתירים את חוזה של אותו איש קבע, ההרשעה הזאת תגרור השפעה מתמשכת על קידום בתפקיד ובדרגה. אני חושבת שאנחנו מכירים לפחות מקרה אחד שאכן לפני שלוש שנים כמעט היתה ההרשעה ואכן לא קודם עד היום ומדובר בדרגה בכירה מאוד ובאדם שהיה מועמד לקידום כבר אז.

יתכן שבמקרה הספציפי הזה שאני חושבת שהוא מוכר לי, זה גם כתוצאה מהתערבות חיצונית.

נעמי חזן:

אורית אדאטו: יכול להיות.

נעמי חזן: בין היתר שאילתא שלי לשר הביטחון.

אורית אדאטו: יתכן. אני לא יושב בנבכי שיקול דעתו של הרמטכ"ל, אבל אני יכולה לומר שהעובדות הן כאלה.

לגבי מספרים. אנחנו מדברים על שנת 1998 עם 276 דיווחים, כאשר מתוכם נפתחו 133 תיקים במצ"ח. זאת אומרת, אנחנו מדברים על כחמישים אחוז שנפתחו תיקים במצ"ח. בשנה שעברה, אגב, אנחנו מדברים על 189 מקרים דיווחים, שמתוכם נפתחו תיקים ל-124, קרי, 43 אחוזים הופנו למצ"ח.

השאלה היא למה לא יותר מקרים מופנים למצ"ח והתשובה היא שמצ"ח פותח תיק כאשר מדובר בהטרדה שעיקרה פיזית, או הטרדה מילולית בוטה במיוחד, או הטרדה מילולית חוזרת על עצמה. אירוע חד-פעמי של הטרדה מינית או אירוע שיש בו איזושהי הטרדה מילולית עם איזשהו מעשה חד-פעמי שהוא לא מן המעשים החמורים, לא נפתח תיק במצ"ח משום שהסיכוי במקרה כזה בסיום החקירה על-פי חוות דעת פרקליט יועמד האדם לדין איננו גבוה, ויש עדיפות במקרים האלה לטיפול בתוך היחידה, כשבמרבית המקרים מובא בסופו של דבר אותו אדם לדין משמעתי או לחילופין יש גם טיפול אחר שיכול להיות הפסקת תפקידו, העברה מתפקידו, נזיפה לתיק האישי, הערה וכולי. אנחנו מדברים על 276 מקרים בסך הכל כאשר מתוכם 133 שדווחו למצ"ח ו-143 שטופלו ביחידה. זה לעומת שנת 1997 שבה היו 289 מקרים, כאשר מתוכם 124 טופלו במצ"ח ו-165 טופלו ביחידה. אנחנו רואים כאן זה עליה בין 43 ל-48 אחוזים במקרים שמועברים לטיפול מצ"ח וכמובן בהתאמה יש ירידה, מ-57 ל-52 אחוזים. זה לגבי האחוזים.

נעמי חזן: עד לפני שנתיים המספר הממוצע היה קרוב למאה מקרים של פתיחת תיקים. זאת אומרת שאנחנו מדברים על עליה של כ-33 אחוזים בשנתיים האחרונות במספר התיקים שהועברו למצ"ח. חבל שלא הבאתם את הנתונים כי אתם צריכים לסמוך על הזכרון שלי. אני אומרת שבשנתיים האחרונות יש עליה של כ-33 אחוזים.

אורית אדאטו: יש גם עליה ברמת הדיווחים בכלל, שלטעמנו זה מעיד בצורה מאוד ברורה על מודעות יותר גבוהה ועל מוכנות לפנות. זה החלק הטוב של העניין.

נעמי חזן: אני רוצה לפלח את זה. 143 תלונות הוגשו בשנה האחרונה, שלא הועברו למצ"ח. מה היה הטיפול ב-143 התלונות האלה?

אורית אדאטו: מתוכן, נכון לעכשיו במידע שיש בידי, כ-60 נשפטו בדין משמעתי ו-40 טופלו בטיפול אחר שהוא מדבר על הערה לתיק האישי, נזיפה, העברה וכולי. מתוכם קרוב ל-50 מקרים עדיין בכירור, זאת אומרת, טרם סוכם מה הטיפול בהם.

נעמי חזן: מתוך ה-60 שעמדו לדין משמעתי, יש לך איזשהו פילוח של קצינים לעומת חיילים?

אורית אדאטו: יש לי את הפילוח לגבי הסך הכל, לאו דווקא בחלוקה שבין מצ"ח לבין טיפול ביחידה. בסך הכל בין סוגי השירות, בהחלט כן. אנחנו מדברים על קרוב ל-28 אחוז בחיילי חובה, כ-24 אחוז נגדים, כ-28 אחוז קצינים, כ-7 אחוז אזרחים עובדי צה"ל, שזה משהו שאנחנו עדים לעליה בשנה האחרונה והתחלנו לטפל בזה באופן יותר משמעותי, כ-4 אחוז אנשי מילואים, כ-10 אחוז לא ידוע, וזה מסוג הדברים של ההצצה או התקיפה מאחור והאי-ידיעה במי המדובר. סך הכל מצטבר ביחד למאה אחוזים.

נעמי חזן: הקו הפתוח הוא אנונימי?

אורית אדאטו: תלוי ברצונה של הפונה.

נעמי חזן: אתם תפתחו תיק או תתחילו טיפול בתלונה בה אין הזדהות?

אורית אדאטו: כשאין הזדהות, יש בעיה לפתוח תיק, אבל זה עובר כחומר מודיעיני למצ"ח על-מנת לנסות לראות לגבי אותה יחידה.

נעמי חזן: כמה תיקים נפתחו בעקבות תלונות אנונימיות?

אורית אדאטו: אני לא יודעת לומר, אבל אני לא חושבת שתיק פרופר לא יכול להיפתח בעקבות תלונה אנונימית. אפשר רק להעביר אותו כחומר מודיעיני. תלונה לא יכולה להיות ללא מתלוננת.

נעמי חזן: נמסר לי שבצבא ארצות-הברית אפשר לעשות את זה.

אורית אדאטו: אני אגיד מה כן. כשיש מקרה של עבירה חמורה, כגון מעשה מגונה או אינוס, שם אין ספק שחובתו של מי שמקבל את הדיווח להעביר את הדיווח למצ"ח, מצ"ח פותח בחקירה ותמיד צריך להגיע בסופו של דבר למתלוננת. כלומר, החקירה נפתחת מסביב ובסופו של דבר מגיעה למתלוננת, כי אם המתלוננת לא תתלונן, לא ניתן יהיה לסיים את ההליך. בדרך כלל המספרים הם כל כך קטנים שבהם לא מגיע מצב שבסופו של דבר המתלוננת לא נגבית ממנה עדות או שהיא איננה משתפת פעולה. במקרים שלא מדובר במעשה מגונה או באינוס, החומר הזה, אם היא אינה מוכנה להתלונן, היא מוחתמת על הצהרה שהיא איננה מוכנה להתלונן מחד, ומאידך החומר הזה מועבר למצ"ח כחומר מודיעיני על-מנת לנסות ולראות מה אפשר לעשות בתחום הזה, או אם תתעורר איזושהי תלונה אחרת ומישהי כן תתלונן, אפשר להשתמש גם בחומר הזה.

נעמי חזן: 276 התלונות הן תלונות מזוהות.

אורית אדאטו: הן תלונות מזוהות לפחות בסיום ההליך אם לא בתחילתו. יש מתלוננת.

נעמי חזן: יכול להיות שמספר המתלוננות כפול?

אורית אדאטו: לא. ממש לא. הדיווחים היא שהיתה פנייה, ברגע שהיתה פנייה, נרשם דיווח ולכן הפערים גם כינינו לבין מצ"ח ולעתים גם לבין הפרקליטות, משום שאצלי מרוכז כל המידע של פנייה כאשר היא פנייה גם אם אחר-כך הפנייה הזאת נסגרה, משום שהחיילת אחר-כך לא רצתה להתלונן והפנייה נסגרה ברמת מידע מודיעיני, היא מופיעה כפנייה, כדיווח. היא לא נמחקת.

נעמי חזן: מתוך ה-60 שעברו לדין משמעתי, כמה התרות חוזים יש?

אורית אדאטו: שאלת אותי את השאלה הזאת קודם ואמרתי שאני לא יודעת לומר אותה. אני כן יכולה לומר שאנחנו החלטנו לארגן גם את כל התהליך שקשור בדין משמעתי של טיפול ביחידה על-פי אותם כללי המשחק. זאת אומרת, בפקודת המטכ"ל שכרגע נמצאת בשלבים אחרונים לפני יציאה, עלינו על הנושא שחייבים למסד את התהליך גם לגבי הדין המשמעתי ביחידות, כדי שיחוייב השופט או מפקד היחידה להעביר את המידע הזה לחטיבת הסגל על-מנת שזה יובא לעניין הפרקליט. זאת אומרת, אם לא היתה יוזמה שם או לא היה מעקב והנושא הובא לעניינו של פרקליט, לא בהכרח עבר אותו התהליך גם על הדין המשמעתי ביחידה. צריך לזכור בצורה הכי ברורה, שהמקרים שמגיעים לטיפול ביחידה הם הקלים. המקרים שיש להם סיכוי רב יותר להגיע לוועדה להתרת חוזים, הם אלה שעוברים דרך מצ"ח והפרקליטות.

נעמי חזן: מה קורה עם המתלוננת?

אורית אדאטו: אני זוכרת שאילתות שהיו ואנחנו ענינו עליהן גם לאחרונה. המתלוננת, על-פי בקשתה של המתלוננת, אם בקשתה היא לעזוב את היחידה, היא עוזבת את היחידה.

ענת מאור: זה רק לפי בקשתה?

אורית אדאטו: רק לבקשתה, משום שאנחנו לא יכולים לעשות לה עוול כפול שתיים, גם קרה משהו וגם נוציא אותה בניגוד לרצונה מהיחידה.

ענת מאור: אני עוד לא קיבלתי חשובה לפנייה שלי.

אורית אדאטו: אני מניחה שתשובה בכתב בדרך אליך, כי אני כבר ראיתי את התשובה של מזכירות הפיקוד העליון לחיים ישראלי, ואני ענית, ויש אצלי שני סיכומי ראיון של שתי החיילות המדוברות במקרה של השאילתא, שכראיון אצל קצינת הח"ן הפיקודית היא ביקשה לעזוב ואנחנו מכבדים את רצונה. יתרה מזאת, אני כן יכולה לומר שחיילת שמבקשת שלא להתלונן, באה ואומרת שהיא לא מוכנה להתלונן, אנחנו איננו מעבירים אותה מיחידתה כמדיניות על-מנת למנוע מצב שבו זה שימוש נטו רק כדי לעבור מהיחידה. זאת אומרת, אם באמת קרה מקרה, את מתלוננת ורצונך לעבור מהיחידה, כן, אבל אם את אומרת שקרה מקרה, אני לא רוצה להתלונן, אבל תוציאו אותי מהיחידה, כמדיניות אנחנו לא מוציאים אותה מהיחידה.

מעבר לזה, החיילת מלווה בכל תהליך הטיפול על-ידי קצינת הח"ן הפיקודי, החילית או מי מטעמה, או לבקשתה על-ידי מישהו מהיחידה, אם זו קצינה או נגדת או אם זה מפקד. זכותה להחליט מי, היא רוצה שילווה אותה. יש לנו עובדת סוציאלית של הח"ן שמטפלת בחיילות האלה. אם החיילת מבקשת, הטיפול יכול להיות על-ידי גורם אחר של בריאות הנפש או גורם אחר. במקרים בודדים אנחנו מפנים היום למרכזים לנפגעות תקיפה מינית, בהתאם למיקום הגיאוגרפי כי קשה מאוד לשלוח לטיפול רצוף חיילת שגרה בצפון, לעובדת הסוציאלית של הח"ן שנמצאת בצריפין. טכנית זה בעייתי ולכן אנחנו נעזרים בשירותים לפי הפריסה הגיאוגרפית. לאחרונה סוכם שהן תוכלנה לקבל טיפול בכל בתי-החולים, במרפאות הרלוונטיות, בהתאם לחלוקה הגיאוגרפית ולא תידרשנה לנסוע לאיזור המרכז. אני מדברת על טיפול מקצועי. מעבר לזה היא מלווה על-ידי משרד הח"ן, הפיקודי או החילי, ובמקרים שאין קצינת ח"ן פיקודית או חילית, ואין לגבי 25 אחוז מהחיילות, כי באכ"א אין קצינת ח"ן פיקודית, הן מטופלות ישירות על-ידי משרד עוזרת קצינת ח"ן ראשית לפרט, שזו שרי ממן שמוכרת לכם בוועדה. הן מטופלות על-ידי משרדה באופן אישי.

מרינה סולודקין: אנחנו ערים לכך שבבתי-הספר יש מספר גדול של עבירות מין וגם אונס קבוצתי. אתם חשים בכך גם בצבא שיש החמרה בנושא עבירות מין במדינת ישראל?

אורית אדאט: אנחנו קוראים עיתונים כמו כולם, אנחנו שומעים את זה. אני דווקא רוצה לומר לך שזה מדאיג אותי יותר כאמא, ואני עשיתי תחקיר בבית אצל שני הילדים שלי שהם בכיתות ו' ו-ח' כדי לשמוע את הלך הרוח מה עושים וכולי עד ששניהם שאלו אותי מה אני שואלת כל כך הרבה שאלות, למה אני שואלת כל כך הרבה שאלות. אמרתי להם שזה מעניין אותי לאור מה שקרה כאן. אנחנו לא רואים עבירות מן הסוג הזה במערכת הצבאית. אנחנו לא רואים.

עינת רון: היו שתיים אבל הטרדה של חייל על-ידי חיילים. זה היה יותר בגוון של התעללות.

נעמי חזן: התעללות עם היבט מיני.

עינת רון: היא היתה מלווה גם בהיבט מיני. היא לא רק בהיבט המיני. היא כוללת גם אלימות לשמה, בלי היבטים מיניים. היו שתי פרשות כאלה.

אורית אדאט: בדרך כלל זה איתור של מישהו שהוא חלש ואיזשהו ניצול. אני אומרת את זה משום אנחנו בוועדה לקידום מעמד האישה, אבל לאחרונה יש מודעות יותר גדולה שזה קורה גם לגברים בצה"ל, ומדברים על זה בקול רם, מה שלא היה קודם. השבוע סוכם שאנחנו כגורם מקצועי נמשיך ונטפל גם במקרים של חיילים, אבל בסתייגות אחת - זו היתה העלאה לתשומת לב שלי - שאנחנו צריכים לתת לחייל לבחור, כי אם הוא נפגע פעם אחת על רקע מיני, הוא נפגע, ולא נחייב אותו גם להיות מטופל על-ידי קצינה אישה משום שזאת אולי תהיה פגיעה נוספת. ההחלטה היא שבהיבט האירגוני המערכתי אנחנו נטפל בזה כי יש לנו את מירב הידע המקצועי, אבל בהיבט האישי, הטיפולי, הוא יבחר אם הוא רוצה שמי שילווה אותו או מי שיטפל בו יהיה גבר או אישה. אם זאת אישה, הוא יהיה אצלנו, ואם זה גבר, אנחנו נפנה את זה לקצין או לאיש מקצוע מטעם מחלקת בריאות הנפש.

נעמי חזן: איזה אחוז מהתלונות הן של גברים?

אורית אדאטן: אחוז קטן. אני יכולה לומר שזה רק מה שנקרא תחילת הדרך, להתחיל לדבר על זה. אני יכולה לומר שהיו עשרה מקרים כאלה בשנת 1998 וזה חלק מהעניין שפשוט אנשים מבינים שאפשר לדבר ואז הם פונים.

ענת מאור: יש לי המון הערכה לפעולה שנעשית. אני חושבת שלפני שלוש-ארבע שנים לא היינו מקבלים דיווח כזה. אני גם רוצה לציין שהמספר 280, בסך הכל מתוך כל הצבא הגדול, הוא מעודד.

השאלה הראשונה היא האם לפי תחושתכם, למרות העליה בדיווחים משנת 1996, האם זה באמת נתון אמת או שעוד הרבה הרבה לא מגיע.

השאלה השנייה. החוק חשוב בעיני כולנו וכולנו חששנו גם מניצול יתר של החוק, מה שנקרא תלונות שוא. מתוך החמישים שלא התבררו, האם המצב של תלונת שוא קיים?

עינת רון: החשש הזה היה קיים גם קודם. החוק הזה מבחינת הצבא הוא לא מהפיכה חקיקתית והוא זהה בדיוק למה שאנחנו עשינו בצבא. אנחנו הלכנו על התנהגות שאינה הולמת, כשמילאנו אותה תוכן כל פעם לפי ההתנהגות. לכן החשש הזה שיגישו תלונות שוא או בכלל, היה קיים גם לפני החוק. אין לנו הרבה הכדל מאז חקיקת החוק לבין המצב הקודם או המצב אחר-כך. החוקרים מונחים לא לקבל שום דבר כ"כזה ראה וקדש". אמנם באמת כל חיילת שבאה מקבלת את מירב הסימפטיה, את התמיכה והעזרה מכל הגורמים, אבל גם הגירסה שלה נבדקת. זאת אומרת, נבדקת, מנסים להצליב אותה עם דברים אובייקטיביים ולא רק כגירסה מול גירסה כי תמיד קיים החשש מדובר כאן בתלונת שוא, וראינו דברים מעולם. היו לנו דברים מעולם, לא הרבה, היו מקרים מאוד מועטים, אבל היו. צריך לזכור שחיילת רוצה להגיש תלונת שוא, זה לא כל כך קשה, כי בסך הכל אלה דברים שנעשים בינו לבינה, כאשר רק שניהם ואלהים יודעים מה קרה שם, זה די קל, אבל בכל-זאת היא צריכה ללכת להליך של תלונה ושל עדות כאשר תובע מראיין אותה ואחר-כך סגור חוקר אותה. זה לא נעים. היו כמה מקרים בודדים.

אם אנחנו מוצאים מקרה כזה שמישהי העלילה, אבל הכוונה שלי שהיא ממש האשימה ולא שהיא סברה שהוא יודע שהיא מתנגדת והוא סבר שהיא מסכימה, אני לא מדברת על מקרה כזה של איזו אי-הבנה כי זה בעיני לא תלונת שוא, אלא מקרה ברור של האשמה ופתיחת חקירה נגד מישהו שלמעשה היה חף מפשע ובכלל לא היה מעורב בשום מעשה, היא תועמד לדין כמו שהוא היה מועמד לדין אם התלונה היא נכונה.

נעמי חזן: אבל כמעט ואין לכם מקרים כאלה.

עינת רון: במשך שנים אלה מקרים בודדים.

ענת מאור: אני שמחה לתשובה שבסוף החיילת לא מועברת אוטומטית מהבסיס, אלא רק אם היא רוצה בכך.

זה בעצם נשמע מאוד הגיוני.

נעמי חזן: זו מדיניות חדשה, כי היו כמה מקרים שהיא התעקשה להישאר והתעקשו להעביר אותה.

רמה לוסקי: מצד שני, לא להעביר אותה מהיחידה אם היא לא מגישה תלונה, זה גם בעייתי. מאוד יתכן שאת התלונה היא לא יכולה להגיש כרגע בגלל מצב נפשי, בגלל בעיות אחרות וכולי. את יודעת שדיווחים ומתן תלונות קשורים קשר ישיר להיסטוריה האישית של האישה שנפגעת.

אורית אדאטו: היא מקבלת המון תמיכה מכל הכיוונים האפשריים ומחויבות של המערכת שהיא לא תפגע כהוא זה עם הגשת התלונה, וכי היא תטופל בכל דרך שהיא.

רמה לוסקי: אתם חוששים שהיא תשתמש בתלונה הזאת כדי לעבור מהיחידה למקום אחר.

אורית אדאטו: נכון. אנחנו לא חוששים, אנחנו רואים את זה כחלק מנושא האחריות שאנחנו מנסים לחנך, וגם החוק מנסה לחנך את הנשים, שזה לבוא ולהתלונן ולומר את הדברים, ולא להישאר בגדר זאת שהכל קרה לה והיא בתוך זה ולא מוכנה לעשות שום דבר על-מנת לשנות. זאת אומרת, הדרך שבה חיילת תאמר שעשו לה כך וכך, אני לא רוצה להתלונן אבל תעבירו אותי מהיחידה, אנחנו חושבים שהיא לא הדרך הנכונה.

רמה לוסקי: זה קצת פשטני לראות את זה ככה.

נעמי חזן: אני רוצה להעיר שבמקרה אחד שאני יודעת עליו, שגם העברתי לטיפולך, פשוט עשו חרם על החיילת, מיררו לה את החיים ולא היו לה אופציות וזה לא נפתר. זאת אומרת, האם יש לך כלים או לצה"ל יש כלים למנוע את החרם החברתי הזה שנעשה בבסיסים סגורים נגד חיילת שיש לה את האומץ להתלונן?

אורית אדאטו: אני אומר שמדיניות זה דבר שהוא דבר שנקרא הקו הכללי, אבל עדיין יש מקום לשיקול דעת ולבחינה של כל מקרה לגופו. אני סומכת על קצינת הח"ן הפיקודית או החילית שהיא יודעת לזהות בין המקרים האלה לבין המקרים האחרים והיא מקבלת את ההחלטה בהתאם לזה. סמכות של קצינת הח"ן הפיקודית להעביר את החיילת גם מבלי לתת יותר מדי הסברים למפקדים.

אני אנסה להבהיר עוד נקודה שחשוב שתהיה ברורה. מתי מחליטים, מתי זה הולך למצ"ח ומתי לא, ומי מחליט. חשוב שיהיה ברור שאנחנו עובדים בתיאום בין שלושת הגופים. זאת אומרת, קצינת הח"ן הפיקודית או החילית הרלוונטית, עם מפקד יחידת המצ"ח הרלוונטית ועם הפרקליט הרלוונטי. בדרך כלל זה בעצה אחת כאשר מחליטים אם יש מקום להעביר את זה למצ"ח.

ענת מאור: זה טוב מאוד, זה גם לפי החוק. אם זה לא חוזר ונשנה, אז טוב מאוד שלא מעבירים.

אורית אדאטו: צריך לראות איזה חומר הוא חומר לחקירת מצ"ח ולבחינת הנושא והתחום המקצועי, ואיזה חומר

הוא שאם הוא ילך למצ"ח, הסיכוי שלו להגיע לדין הוא נמוך מאוד, ואם הוא מטופל ביחידה, הוא יגיע לדין משמעתי או יינזף או תהיה הערה לתיק האישי, משהו שהוא לא מחייב חקירה וחוות דעת פרקליט.

לגבי תחושותינו. אין לי ספק שרמת המודעות גברה והחיילות יודעות יותר שיש להן את הזכות לפנות. זה לא רק בתוך צה"ל ואני חושבת שזה חלק מהתהליכים בחברה בכלל. הנושא הזה נמצא על סדר היום הציבורי, החוק רק הוסיף את המודעות הציבורית בכלל מעבר לזאת שכשנה שעברה כבר גברה בתוך הצבא, וזה מוסיף גם למודעות של החיילות.

יש כאן עוד משהו שלטעמי הוא כיוון חיובי. יש יותר ויותר מודעות של המפקדים, כן לגבי האחריות שלהם והמחוייבות שלהם לנורמות ההתנהגות מחד, והן לגבי אפילו אמצעי ההרתעה, החשש מה עלול לקרות במידה ואתה נכשל בתחום הזה. אתה עלול למצוא את עצמך מחוץ למערכת הצבאית ואתה צריך לעשות חשבון של מה המשמעות או מה ההפסד הצפוי כתוצאה ממהו, שאם לפני כמה שנים היית עושה אותו והיו עוברים לסדר היום, היום זה כבר לא מקובל. המודעות גם לשינוי נורמות בדברים שפעם הצביטה או הליטוף או החיבוק האבהי או כל מיני דברים כאלה היו חלק מהנורמות ועברו לסדר היום. היום נשים לא מקבלות את זה, והגברים יודעים שזאת כבר לא הנורמה המקובלת.

נעמי חזן: מה התשובה לשאלת חברת הכנסת מאור? מה התחושה?

אורית אדאטו: אני אומרת שיש שיפור בעניין הזה. להגיד שאני היום יכולה לשבת בשקט ובנינוחות ולהגיד שאלה הם המקרים היחידים? לא. אני לא מכירה חברה שבה הפניות משקפות את התופעה כמות שהיא. זה לא קיים בשום מקום.

נעמי חזן: את יודעת שההערכות שלנו הן ששיעור המתלוננות הוא כעשרה אחוז?

עינת רון: עשרה אחוז מכלל המוטרדות?

ענת מאור: כן.

היו"ר מרינה סולודקין: אני לא חושבת. אני לא מקבלת תלונות כאלה, ואני מקבלת תלונות על כל מיני מערכות.

אורית אדאטו: אני אוסיף לא ממש נתון אלא מידע. לגבי סקר. בשנת 1998 העברנו סקר כללי, הוא נקרא סקר ח"ן לחיילות ולמפקדים שראש אכ"א אישר להכניס בו שאלה בנושא הטרדה מינית. אני לא יכולה להציג כאן נתונים כי טרם הצגתי אותם לראש אכ"א. אנחנו עיבדנו את הסקר ועד סוף תחילת מרץ הוא יקבל את הנתונים ואז אין בעיה ונוכל להציג את הנתונים. אני לא רוצה להציג את הנתונים טרם הם הועברו לראש אכ"א. אני יכולה לומר שלשמחתנו מרבית החיילות שמדווחות על הטרדה מינית, מדווחות על הטרדה מילולית ולא אחרת וזה באופן מובהק באחוזים. אחוז גדול יותר מדווח על זה שהוא מכיר חיילת אחת או חיילות אחרות שהוטרדו. זה מצביע על כך שאם היה מקרה של הטרדה מינית ביחידה,

יותר חיילות מדווחות על זה שזה קרה ולכן קיימים גם ההבדלים המאוד גדולים.

אחד הדברים המעוררים הם שהחיילות נשאלו מדוע בחלקן אינן פונות ומי שלא פונה, למה היא לא פונה, כאשר מיעוטן דיברו על זה שהן לא סומכות על הטיפול והן חוששות שזו תהיה אמירה שלה מול האמירה שלו. החלק היותר גדול אמר שהיא לא פנתה משום שהתמודדה עם זה בכוחות עצמה. אני העמדתי אותו במקום, אני אמרתי את הדברים, אני קטעתי את התהליך הזה באמצע. אני אומרת שמבחינתי כגורם מחנך או כמי שמסתכל על זה, הנתון שלא פניתי כי אני לא סומכת על זה שאכן הטיפול יהיה, זה נתון מדאיג, אבל מאידך, הנתון הגדול יותר של מי שאומרת שהיא מסוגלת לטפל בזה בכוחות עצמה, הוא נתון שמעודד בהיבט החברתי. זה נתון שמעודד ביכולת להתמודד ובאסרטיביות לעשות מעשה. אנחנו נעביר את הנתונים.

נעמי חזן: בגדול, מה היחס בין התלונות הרשומות לדיווח על הטרדות מיניות בסקר?

אורית אדאטו: קשה לי לכמת, אבל אני יכולה להגיד בזהירות שאנחנו מדברים על פחות מאחוז. הנושא של הטרדות המילוליות זה בערך 1 ל-10. זה כולל את הטרדות המילוליות שהן החלק הארי. יחסית לטרדות מן הסוג האחר, זה ממש יחס קטן מאוד.

רמה לוסקי: זו איזושהי הטעייה, כי בתוך ה-276 יש גם הטרדות מילוליות.

אורית אדאטו: אני יכולה לתת גם את החלוקה הזאת. אין שום בעיה. אין שום כוונה שלא להציג את הנתונים במלואם. אנחנו מדברים על כ-20 אחוז של הטרדה מילולית. כ-30 אחוז הטרדה פיזית, 5 אחוז מעשים מגונים, באונס אנחנו מדברים על 2 אחוז מסך כל המקרים שדווחו כאונס, ואני רוצה להפריך את הטעוץ שהיתה עליה במקרי האונס משום שכפועל בשנה שעברה מקרים שדווחו - והם בוודים, אפשר לספור אותם על כף יד אחת - כאונס אכן היו אונס, והשנה מתוך המקרים שדווחו, מקרה אחד נסגר כי זה היה איזושהו סיפור של ספק כן תקיפה או לא תקיפה, שהוא אחד המקרים שהסתבר שהוא לא היה דיווח אמיתי וגם לא ידעו להגיד מי זה, מקרה אחד הוגדר כהתנהגות שאינה הולמת, לגבי שני מקרים הוגשו כתבי אישום, ושני מקרים עדיין בכירור ועוד לא סוכם. אנחנו מדברים על מספר מאוד קטן, ואם גם השניים האחרים יוגדרו כאיננוס, עדיין זה יהיה בדיוק כמו שהיה בשנת 1997. במקרים של יחסים בהסכמה, אנחנו מדברים על 2.2 אחוז, מה שנקרא התנהגות שאינה הולמת, שהיא הסכימה, אבל אנחנו בכל מקרה לא מקבלים את זה.

דפנה הקר: אני חושבת - גם לאור הנתונים שקיבלנו עכשיו וגם לאור הנתונים מצבאות אחרים ומסגרות אחרות בחברה הישראלית - מספר ההעמדות לדין הוא מאוד מאוד נמוך וצריך להמשיך ולהיאבק למתן ערובה משפטית דרמטית יותר לתופעה בתוך הצבא.

אורית אדאטו: לא הכנתי על איזה בסיס נתונים.

דפנה הקר: 23 כתבי אישום בשנה בצה"ל, זה מספר מאוד נמוך.

אורית אדאטו: אולי לא הובהרה האלטרנטיבה. כתבי אישום זה מה שמחייב דיני ראיות ואתם המשפטנים בוודאי יודעים את זה.

נעמי חזן: 133 תלונות הועברו למצ"ח ומתוכם הוגשו 23 כתבי אישום.

עינת רון: זה כולל גם הטרדות מילוליות שלא בהכרח מגיעות לבית-דין.

אורית אדאטו: יש שתיים-שלוש סיבות לכך שזה לא מגיע לבית-דין. ראשית, בית-דין מחייב דיני ראיות, ואם יש לפרקליט ספק שזה לא קביל בבית-המשפט, עדיף להעביר את זה לדין משמעתי משום שדין משמעתי איננו מחייב. הסוג השני זה המקרים שבהם החיילת איננה מסוגלת לעמוד בתהליך הזה.

עינת רון: או שגורם מקצועי אומר לנו שאם נעיד אותה, נגרום לה נזק. בדרך כלל אנחנו פונים לפסיכיאטר לקבל חוות דעת שלו.

אורית אדאטו: לכן דווקא בהיבט הזה למערכת הצבאית יש כלי שאיננו קיים במערכת האזרחית. מה שאת אומרת, בעצם המערכת האזרחית היתה סוגרת את זה ב-23 כתבי אישום נקודה. זה שהשאר הולכים לדין משמעתי, כסך הכל זה איזשהו כלי הרבה יותר נוח להתמודד עם השאלה. אני אומרת שמי שהורשע, גם בדין משמעתי, ממשיך את ההליך וזה החלק החשוב בעניין.

דפנה הקר: אני יודעת מה קורה בשירות המדינה, אבל אני אומרת שאם אנחנו לוקחים את כל מימדי התופעה ורואים בסוף מה השורה התחתונה, אנחנו כן נמצאות בבעיה וצריך להגיד את זה וצריך לראות איך ממשיכים להתמודד.

לגבי אותה חיילת שלא מוכנה להתלונן ולא מעבירים. אני רוצה להפנות לחוק האזרחי, כי את הפנית אליו. החוק האזרחי בהחלט מבדיל בין מקרים שיש בהם יחסי ניצול לבין מקרים שאין. אם זה עובד ועובדת, אז כאמת אולי יש מקום למה שאת אומרת. במקרה שהיא טוענת שמי שהטריד הוא מעליה בהיררכיה, צריכים להיות יותר רגישים גם לגבי ההעברה.

אורית אדאטו: זה ברור. אגב, אנחנו נהגנו בעניין הזה טרם החוק. הדין של יחסים שהם מעין בהסכמה, הוקעו כבר קודם לכן, טרם החוק. נכנסנו לזה כמרות ויש בזה פגיעה.

דפנה הקר: לגבי הסרט. אנחנו ישבנו עם שרי ממך עוד כשהרעיון הזה היה בחיתוליו וגם מרכזי הסיוע וגם השדולה הציעו את העזרה שלהם, להעביר עוד עין על הסרט, אבל לא שותפנו ואני חושבת שזה חבל.

עד כמה שאני יודעת מלפני שנה וחצי, הנשים שענו לקו הפתוח של קצינת ח"ן שכעצם בא לתת מענה לזה שקצינות הח"ן כבר אינן יושבות בתוך היחידות, אוייש על-ידי פקידות בתוך היחידות של שרי ממך.

אורית אדאטו: אני לא יודעת מאיפה המידע הזה. מאז שהקו הפתוח קיים, הוא מאויש על-ידי חיילת וקצינה. הקצינה מתודרכת שבמידה שיש פנייה מן הסוג הזה, היא מפנה אותה מיידית או לשרי, או לראש מדור שהיא ברמת רב-סרן תורנית, או לקצינת הח"ן הפיקודית או החילית הרלוונטית. אלה הן לא פקידות. ואגב, אלה שנקראות פקידות במפקדת קחנ"ר, הן כולן מש"קיות שהיו קודם מפקדות. כמשך יום ולילה יש קצינה שנמצאת במקום.

דפנה הקר אני רוצה לברך על הקשר שנוצר בין מפקדת קצינת ח"ן ראשית לבין מרכזי הסיוע ולחזור ולהמליץ שאותן חיילות וקצינות שעומדות בקשר עם הקו הפתוח ועונות לחיילת בפעם הראשונה, כשהיא באה ומספרת את הסיפור שלה, שתעבורנה הכשרה בתוך מרכזי הסיוע שהם עמותה נפרדת.

אורית אדאטו: מקובל. זה רעיון טוב.

דליה ישראלי: ויצ"ו הציעה כבר לפני שנים את העזרה שלה בהדרכה לחיילות האלה.

אורית אדאטו: ובכל מקרה, מי שמנהל את השיחה המשמעותית, זה השלב הבא.

דליה ישראלי: זה נכון, אבל לנושא הזה הספציפי היה נכון לתת את כל הקווים הקיימים במדינה בשביל הנושא הזה. זה שבצה"ל יש קו פתוח, זה בסדר, אבל לפני החיילת, בתוך האינפורמציה שיש לה, שיהיה לה כל. יש מרכזים בויצ"ו, גם בשדולה, גם בנעמ"ת. פה אין עניינים של כבוד אם זה אנחנו או הם, כי בעניין הזה כולנו רוצים לעשות את אותו הדבר, למנוע ולתת עזרה מתי שאפשר. אני חושבת שצריך לאסוף את המידע מכל המקומות, אני יכולה להעביר לך מויצ"ו את הנתונים שלנו. לנו יש קו פתוח ובמשך שנים הצענו גם את הקו הזה.

יש לי שתי הערות כשהערה אחת מתייחסת דווקא לנושא החקיקה. אני חושבת שלאור חקיקת החוק למניעת הטרדה מינית, היה מקום לנסות להכניס עבירה כזאת ספציפית בתוך החש"ץ.

עינת רון: אנחנו לא צריכים. ברגע שיש חוק, לא מכניסים עבירה נוספת לתוך החש"ץ.

דליה ישראלי: למה? גם גניבה יש בתוך החש"ץ, וגזל יש בתוך החש"ץ.

עינת רון: גניבה מחייל.

דליה ישראלי: אז מה? הטרדת חיילת.

עינת רון: אבל אנחנו יכולים להגיש כתב אישום לפי חוק למניעת הטרדות מיניות. למה אני צריכה שיהיה

לי כפל?

דליה ישראלי: אני אגיד לך למה. משום שיש היבט חינוכי כאשר אנחנו מכניסים דבר שהוא משהו ספציפי. זאת אומרת, בכל-זאת ההטרדה המינית הכללית קיימת בכל מקום.

עינת רוזן: איך אני מעמידה לדין על מעשים מגונים?

דליה ישראלי: אני לא יודעת איך זה היום.

עינת רוזן: לפי חוק העונשין. אין לי עכירה בחש"ץ. בסמים אני מעמידה לדין לפי פקודת הסמים.

דליה ישראלי: יחד עם זאת, יש איזשהו היבט דקלרטיבי לכוח שאנחנו נותנים או למשהו שאנחנו נותנים לו דגש דווקא בצבא, וצבא זו אוכלוסייה בגיל מסויים עם פגיעות מסויימת, חיילות מאוד צעירות, ולדעתי החומרה בתוך הצבא היא פי כמה מהחומרה במקום אחר. הרי אף אחד לא יצא ברגע זה וישנה את החש"ץ, אבל אני אומרת לך שלדעתי אקט כזה שיכניס את העבירה המיוחדת הזאת לתוך החש"ץ יתן משנה תוקף למלחמה של הצבא בדברים האלה.

רציתי לשאול ולספר משהו. השאלה היא האם יש איזשהו מנגנון שמושך את התלונות, והשאלה היא על רקע מפגש שהיה לי לפני כשנתיים עם חיילות מהנח"ל. השאלה היא איך מאתרים תלונות. לפני כשנתיים הוזמנתי, בעקבות פרשת אליס מילר, להציג את הסיפור בפני חיילות הנח"ל. בכנס הזה היתה נוכחת קצינת ח"ן של הנח"ל דאז ובאותו מפגש היו חיילות רבות ובאותו מפגש עלו כל מיני דברים והחיילות אמרו שיש אחד, רס"ר מסויים, שכאופן סיסטמטי הוא עושה את הדברים האלה לכולן ואף אחת לא מתלוננת כי כך וכך. אני זוכרת שבפורום הזה עלו המון המון בעיות. אני שואלת האם יש פורומים כאלה או טיפול ביחידות ספציפיות שהיה שם מקרה.

אורית אדאטו: ביחידה מתקיימת הסברה בתחום הזה. בדרך כלל כשמגיעה קצינה פיקודית, זו יכולה להיות קצינת בקרה, הדרכה, פרט וכולי, היא מקיימת שיחה ומרעננת את התחום הזה, ואם יש דברים שעולים, הם בהחלט מגיעים לטיפול. האם אנחנו באופן יזום יוצרים קשר ואומרים לה שאם היא לאחרונה הוטרדה, שתבוא, בוודאי שלא. אני יכולה לומר שיש כנגדנו אפילו תלונות שאנחנו מעוררות יותר מדי. מגיעה חיילת עם איזשהו סיפור והוא תופס נפח.

כשיש יחידה שמסתבר שיש בה מקרה כזה או מקרה אחר, וזה כבר מעבר למקרה הפרטני, יש בהחלט התערבות עם מפקד היחידה על-מנת לעשות טיפול ולבדוק מאיפה זה נובע, כי אולי יש איזושהי אפירה לא נכונה ביחידה וכולי. אני רוצה לומר שמפקדים נרתמים לזה. אנחנו חוקרים כמה מקרים כאלה שהיתה מעורבות, מה שנקרא טיפול רוחב ולא נקודתי, כי היתה תחושה שיש אפירה לא נכונה או לא טובה באותה יחידה.

נעמי חזן: בעולם שכולו טוב, מה היית עושה עוד שלא נעשה?

אורית אדאטו: אם נשמעתי כאילו העולם כולו טוב, פיספסתי את המסר. אם מדברי השתמע שתחושתי היא שאנחנו

נמצאים במצב האופטימלי, ממש לא. אני חושבת שאנחנו נמצאים במקום שבו אנחנו מטפלים בנושא הזה ואנחנו צריכים להמשיך ולטפל בנושא הזה ולהיות כל הזמן עם האצבע על הדופק וכל הזמן לעסוק בתחום הזה, משום שרגיעה או לנוח על זרי הדפנה כביכול, עלול להיות תהליך שמחזיר אותנו אחורנית. נראה לי ללא ספק שצריך להמשיך ולטפל.

אנחנו יודעים שההסכרות ביחידות היום לא נמצאות ברמה שהיינו רוצים שתהיינה, ואני חושבת שזה מקור ההשפעה המשמעותי. מעבר לזה שאני מדכרת עם הטירונות בטירונות ונותנת לה איגרת, זו איננה סוגייה של נשים בלבד כפי שהערת לנו עם כניסתך לכאן, ולכן הדגש שאנחנו נשקיע בו ונשים בו את המאמץ השנה זה על מימוש ההנחיה בפועל של קיום הסכרות ביחידות, לפחות אחת לשנה, שזה לפי ההנחיה. נממש ונבצע את זה כדי שיותר ויותר אחריות על תחום ההתנהגות והנורמות תהיה של מפקד היחידה ולא של קצנת הח"ן, לא הפיקודית, לא החילית ובוודאי לא הראשית. זה המוקד שבו אנחנו נשקיע יותר מאמץ. אני מניחה שהסרט יעזור לנו לעשות את זה טוב יותר. אני חושבת שזה התחום שבו צריך לעשות את זה. יכול להיות שהשלב הבא יהיה אפילו הכשרות בסיסיות לגברים שכבר יעסקו בתחום הזה.

נעמי חזן: אבל זה לא נעשה. אנחנו ביקשנו את זה לפני שנתיים.

אורית אדאטו: על זה אני לא יכולה לתת את המענה. אם זאת בקשת הוועדה, אני אעלה את זה.

נעמי חזן: זאת בקשה.

אורית אדאטו: להעביר שיעור גם בטירונות של הגברים?

נעמי חזן: בוודאי. השיעור שמועבר בטירונות של הנשים זה כדי לדעת איך החיילת תוכל להתלונן, בשיעור של הגברים זה צריך להיות אל תעשה.

אורית אדאטו: זה גם אל תעשה וגם דע אתה שאם קורה לך, אתה יכול לפנות.

אליסיה לרנר: רציתי לחזק את דבריה של דליה ולומר שצריך להיעזר באירגוני הנשים לפחות בהכוונת החיילות. לא כל חיילת בתוך הצבא מסוגלת לפנות לקו הפתוח שלכם. אם אנחנו יכולים לפחות בדקה הראשונה לעזור לה להיפתח ואחר-כך תהיה הכוונה נכונה ואיך להגיע למקומות הנכונים, אני חושבת שיש מקום להעביר יותר אינפורמציה באשר לשירותים שהאירגונים נותנים.

אורית אדאטו: אני יכולה לתת תשובה טכנית אחת. נדמה לי שהרושם כאן הוא שהאפשרות היחידה לפנות הוא לקו הפתוח, אבל זה המוצא האחרון.

אליסיה לרנר: לצייד אותם בכל המידע שקיים על-מנת שהם ידעו גם מתוך הצבא לאן לפנות.

נעמי חזן: ראיתם את החוברת של קצין חינוך ראשי? הייתם שיעור בכה"ד 12 בטירונות?

אורית אדאטו: שם היא מקבלת איגרת עם כל האפשרויות שאומרות לה למי לפנות. יש את העובדת הסוציאלית של הח"ן, יש מצ"ח, יש את קצינת הח"ן הפיקודית, יש את המפקד אם היא בוחרת לפנות למפקד או המפקדת שלה שזה נראה לי הדבר הטוב ביותר אם נגיע למצב שהיא מרגישה שהיא יכולה לפנות למפקד או למפקדת. האופציות הן רבות.

אליסיה לרנר: בתוך הצבא.

אורית אדאטו: זה האירגון, זו אחריותו ומתפקידו לטפל בזה.

נעמי חזן: אני חושבת שצריכה להיות התייעצות יותר גדולה עם מרכזי הסיוע והגורמים המקצועיים בהכנת הערכות או בהסתכלות או בהתייעצות אפילו בטיפול, ובהכשרת הקצינות שעונות. זה דבר אחד ואת זה עושים ברמה מסויימת.

צה"ל מופקד על הטיפול בנושא הזה והוא בהחלט יכול להעביר אינפורמציה, אבל זה לא התפקיד שלו. התפקיד שלו הוא בין היתר לשכת כאן פעם בשנה ולהגיד את זה שיפרתי, את זה שמעתי, את זה פיתחתי וכולי וכולי. מהבחינה הזאת צה"ל הוא אירגון סגור ומאוד סמכותי. ברגע שהיתה החלטה שיש בעיה וצריך לטפל בה, העבודה נעשתה בצורה מקצועית. יש פה בעיות נוספות ואני תיכף אמנה אותן, אבל בסך הכל אי-אפשר לומר שאין פה שיפור הדרגתי. לצערי הרב על כל נקודה צריך לפעמים להיאבק, אבל אין לי ספק שיש פה שיפור הדרגתי עד כדי כך שכאשר חוקקנו את חוק הטרדות מיניות, השתמשנו במודלים הצה"ליים. זה חשוב. אפשר גם ללמוד מזה. הלוואי וכמה מהדברים הייתי יכולה לקחת לאזרחי, כמו למשל התרת חוזים שזו מדיניות מרתיעה מאין כמוה. אם אנחנו מתעניינים במיגור התופעה עד כמה שאפשר, אין לי ספק שזה אחד מהכלים האפקטיביים ביותר. אני אומרת את זה משום שכן יש לי ביקורת, אבל הביקורת היא בונה. יש אוזן קשבת.

אני לא בטוחה - אלא אם בשיחה פרטית תגיעו להסכמים - שצה"ל צריך לתת עשרים אירגונים והוא גם לא יכול להחליט איזה אירגון יותר מקצועי ואיזה לא. חיילת בת 18-19 שעברה הטרדה מינית, היא בדרך כלל בטראומה אמיתית והיא לא יודעת מה לעשות. היא מצליחה להגיע במקרה הטוב ולעתים קרובות לחברה או אולי למפקד ואולי להורה או למישהו שהיא סומכת עליו. היא צריכה לדעת בדיוק מהם הליכי הדיווח שיעזרו לה. לכן לדעתי הקשר צריך להיות ברמה של הטיפול המקצועי יותר מאשר ברמות אחרות. זו עמדה אישית שלי.

אני רוצה לסכם את הישיבה. יש עליה של כ-30 אחוזים במספר התלונות, כאשר אין לנו עדיין את היחס בין מספר התלונות לבין ההטרדות עצמן, ואנחנו מבקשים לקבל את התוצאות של הסקר, אפילו שלא לפרסום, כדי שנוכל לעקוב בצורה רצינית. התחושה שלי שזה מאוד דומה לנתונים שיש לנו ממחקרים בחיים האזרחיים ואפשר להצליב אותם. אני חושבת שחיוני לדעת את הנתונים משום שזה נותן לנו את היסוד להמשך.

אנחנו נשמח לראות את הסרט עוד בקדנציה הנוכחית. אנחנו מאוד מבקשים שתהיה עין בוחנת של הגורמים המקצועיים לקבל הערכה. אני מניחה שאת הסרט יריצו ויבדקו. בכל מקרה, שיהיה מעקב צמוד אחר התגובות לסרט כדי לאפשר את איבחון ותיקון גם אחרי שנה. ראיתי את הסרט הראשון של הצי האמריקאי וצחקתי, אבל בשלב שלישי הוא כבר היה הרבה יותר טוב. צריך לראות מה התגובות לסרט הזה ולתקן אם צריך. מספרים לי שבעריכה אפשר לעשות המון.

היו"ר מרינה סולודקין: נקיים ישיבה מיוחדת לנושא זה.

נעמי חזן: אנחנו צריכים לקבל את הנתונים הנוספים של התרת חוזים למשל. היינו רוצים לראות מה העונשים שהוטלו בדין משמעתי. זה חומר שחסר לנו. אגב, חצי מהמאבקים שלנו הוא על נתונים. אני יודעת שמידע זה כוח, אבל אם הופכים את המאבק על נתונים למאבק, אנחנו יודעים מה קורה, וחבל. סך הכל אני חושבת שזה נותן לנו בקרה יותר טובה.

מאוד שמחתי לשמוע שיש הכשרה מיוחדת לחוקרי מצ"ח. אני חושבת שזה חידוש טוב וזה לא היה קודם. שמחתי לשמוע שיש את ההחמרה במקרה של יחסים בהסכמה ואני חושבת שהיא חשובה מאוד.

אני מקווה שנסכים שנתכנס עוד לפני פסח כדי לראות את הדברים הנוספים וכדי לקבל את הנתונים שישלימו את התמונה.

אפשר לפעמים גם לומר מילה טובה ואני אומרת שבסך הכל יש התקדמות. לא מספיק, אבל יש התקדמות.

תודה.

הישיבה ננעלה בשעה 12:30